

Helena Pavletić

Tihovac 6, HR-51000 Rijeka

helena.pavletic@ri.t-com.hr

LEKSIKOGRAFSKA OBRADBA POLISEMNIH NAZIVA (NA PRIMJERU NAZIVA DRUŠTVENIH ZNANSTVENIH DISCIPLINA)

U radu se razmatra problem obradbe polisemnih naziva u općim i terminološkim rječnicima u hrvatskom jeziku na primjeru nazivlja društvenih znanstvenih disciplina¹. Nazivi iz rječničkoga korpusa (terminoloških i općih rječnika) uspoređuju se s potvrdama naziva u publicističkome funkcionalnom stilu (korpus *Hrvatske jezične riznice*)², a posebno se analiziraju primjeri determinologizacije u publicističkome funkcionalnom stilu. Provedenom je analizom potvrđena sustavnost obradbe polisemnih naziva u općim i terminološkim rječnicima, ali su potvrđene i određene pogreške u obradbi naziva u općim rječnicima (netočno definirana značenja ili izostavljena pojedina česta značenja). U skladu s provedenom analizom daje se i prijedlog obradbe naziva u općem i terminološkom rječniku te se izdvajaju načela koja su bitna pri strukturiranju definicija u općim i terminološkim rječnicima u hrvatskome jeziku.

¹ Za analizu su odabrani nazivi iz psihologijske, pravne i ekonomske struke. Jezična je grada prikupljena iz recentnih terminoloških rječnika: *Poslovni rječnik*, *Rječnik bankarstva i financija*, *Rječnik kaznenog prava*, *Psihologijski rječnik* i *Interdisciplinarni rječnik*. Odabir nazivlja struka koja pripadaju društvenim znanstvenim disciplinama uvjetovan je brojnošću jezičnih promjena u tom području koje su posljedica različitih i brojnih društvenih promjena. S druge strane, na primjeru je društvenih znanstvenih disciplina, moguće pratiti procese terminologizacije i determinologizacije, tj. odnos međuovisnosti općeg jezika i jezika struke koji za posljedicu ima promjene u značenju riječi.

² Provedeno istraživanje uključuje potvrdu naziva u stručnoj literaturi i potvrdu naziva u publicističkome funkcionalnom stilu s obzirom na to da se nazivlje često nalazi i u publicističkome funkcionalnom stilu, kako bi se mogla izvesti značenja pojedinih naziva u struci i izvan nje. Na temelju provedene analize, odnosno potvrde naziva u stručnoj literaturi i publicističkome funkcionalnom stilu utvrđena su značenja pojedinih naziva te se uočavaju pogreške u obradbi naziva u općim rječnicima. U skladu s tim, odabran je korpus *Hrvatske jezične riznice* koji sadržava prikupljenu i digitaliziranu građu za reprezentativni korpus hrvatskoga standardnog jezika koji je podlogom za izradbu Velikoga rječnika hrvatskoga jezika i druga jezikoslovna istraživanja.

1. Uvod – teorijske postavke o polisemiji

Većina riječi u svim prirodnim jezicima, pa tako i u hrvatskom, nema samo jedno, nego više značenja. Kod takvih riječi postoji asimetričan odnos izraza i sadržaja: njihovom označiocu (formativu) nije pridružen samo jedan označenik (semem), nego najmanje dva ili više označenika (semantem, tj. kompleks značenja koja su u međusobnoj vezi). Te riječi u različitim kontekstima imaju različito značenje i nazivaju se *višeznačnim*, tj. *polisemičnim* (ili *polisemnim*) riječima.

U kroatističkim se leksikološkim priručnicima polisemija ujednačeno definira. Polisemija je veza jednog formativa i dvaju ili više kompleksa komponenata što su uvijek relativno tijesno semantički povezani, a moraju se razlikovati po najmanje jednoj komponenti (Melvinger 1984:29). Hudeček, Mihaljević i Pilić (2001:17) višeznačnost ili polisemiju definiraju kao odnos između dvaju ili više označenika koji imaju određena zajednička obilježja i isti označilac. Polisemija je značenjska pojava u kojoj se jedinica (polisemem, višeznačnica) sastoji od dvaju ili više semema koji su u semantičkoj intersekciji (Tafra 1995:33).

Polisemija omogućuje i podupire jezičnu ekonomiju.³ Bez polisemije u jeziku ozbiljno bi se narušilo načelo ekonomije jer bi se rječnik širio unedogled, označavanja bi se povećavala u skladu s potrebama imenovanja, tj. stalnog povećanja ljudskog iskustva i raznolikosti spoznaja. Jezik bi bio preopterećen kad bi za svako značenje postojao novi izraz.

Višeznačnost riječi u zavisnosti je od konteksta, starosti riječi i uporabne frekvencije riječi. Kontekst određuje značenje, a kako je broj kontekstā otvoren, tako je i broj značenja višeznačne riječi otvoren. To znači da što je riječ starija (što je veći broj kontekstā u kojima se pojavljuje) i što joj je veća uporabna frekvencija, to je veća mogućnost proširivanja značenja. Češćom se uporabom riječi obično polisemiziraju.

2. Polisemija u nazivlju

U ovome je radu posebna pozornost usmjerena na polisemne nazive, odnosno njihovu obradbu u općim i terminološkim rječnicima u hrvatskome jeziku.⁴

Polisemija u nazivlju uključuje *višesmislenost* i *višeznačnost*. U terminološkom je radu, za razliku od općeg jezika, bitno razgraničenje višesmislenosti i

³ Usp. Ullmann (1983:168): „Polysemy is an invaluable factor of economy and flexibility in language“.

⁴ O polisemiji u nazivlju vidi radove Hudeček–Mihaljević (1996), Hudeček–Mihaljević (1998) i Hudeček–Mihaljević (2009).

višeznačnosti. Višeznačnost podrazumijeva više značenja u istom terminološkom sustavu, a višesmislenost podrazumijeva da naziv ima i neterminološko, općejezično značenje ili ima dodatno terminološko značenje, ali u drugoj struci. Osnovni je terminološki zahtjev za jednoznačnošću, tj. zahtjev da jednom nazivu u jednom terminološkom sustavu odgovara samo jedan pojam.⁵ Mnogi terminološki postupci⁶ dovode do višesmislenosti (terminologizacija riječi općeg jezika, metaforizacija, metonimizacija, preuzimanje naziva iz jednog nazivlja u drugo itd.), ali ona ne opterećuje terminološki sustav i ne treba je izbjegavati. U terminološkoj se znanosti *višesmislenost* odnosi na cjelokupan rječnik određenog jezika, a *višeznačnost* se odnosi na rječnik određenoga terminološkog područja.

Provedenim se istraživanjem u ovome radu nastoji utvrditi način obradbe polisemnih naziva u terminološkim i općim rječnicima te sustavnost obradbe naziva u pregledanim rječnicima.⁷ Već površnim pregledom obradbe polisemnih naziva u pregledanim rječnicima uočava se podudarnost obradbe naziva u općim rječnicima i rječnicima stranih riječi, odnosno česta prepisivačka praksa⁸ kojom se prenose i pogreške u obradbi pojedinih naziva.

Hrvatski enciklopedijski rječnik i *Rječnik stranih riječi* čiji su autori Anić i Goldstein uglavnom navode istovjetne obradbe naziva kao i Anićev rječnik. Obradba natuknica, odnosno definicije naziva i u drugim su rječnicima često podudarne.

3. Obradba polisemnih naziva u terminološkom rječniku

Pregledom definicija polisemnih naziva uočeni su različiti pogrešni postupci pri definiranju polisemnih naziva u terminološkim rječnicima.

3.1. U obradbi pojedinih naziva navodi se više definicija (najčešće dvije) koje nisu obrojčene. Riječ je ili o višeznačnom nazivu ili o višesmislenom nazivu koji ima različita značenja u pojedinim strukama te bi uz obrojčene defi-

⁵ Usp. Hudeček–Mihaljević (2009:29)

⁶ Više o načinima postanka višesmislenosti vidi u Hudeček–Mihaljević (2009:30)

⁷ Analizirani terminološki i opći rječnici navode se na kraju rada u popisu literature.

⁸ Brojni su primjeri istih i/ili sličnih definicija u obradbi polisemnih naziva. Ovdje navodimo dva primjera takve obradbe naziva: istovjetne su npr. definicije ekonomskog naziva *embargo* u Anićevu i Klaićevu rječniku (‘zabrana izvoza iz neke zemlje ili uvoza u neku zemlju zlatne valute, robe ili vrijednosti’), a slična definicija navodi se i u Šonjinu rječniku (‘opća ili djelomična zabrana izvoza ili uvoza’). Naziv je *investicija* slično definiran u Anićevu i Šonjinu rječniku (Anić: ‘ulaganje novčanih sredstava u neki posao’ i ‘svota koja je investirana’, Šonje: ‘ulaganje kapitala u neki posao da bi se povećala proizvodnja’ i ‘kapital uložen u posao’). Klaićev rječnik ima istovjetne definicije naziva *investicija* kao u Šonjinu rječniku.

nicije trebalo navesti i terminološke odrednice koje upućuju na pripadnost naziva pojedinoj struci.

Primjer višesmislenog naziva čija značenja u različitim strukama nisu obrojčena u terminološkom rječniku definicija je naziva *embargo* u *Poslovnom rječniku*:

embargo potpuna ili djelomična zabrana razmjene neke robe s nekom zemljom. U doba mira najčešće se koristi uvozni embargo kada se potpuno ili djelomično zabranjuje uvoz nekih vrsta robe radi uspostave ravnoteže bilance plaćanja s inozemstvom ili zaštite domaćih proizvođača. U ratno doba uvodi se izvozni embargo u neprijateljske zemlje ili njihove saveznike. U pomorstvu embargo znači prisilno privremeno zadržavanje robe ili tereta u domaćim lukama.

Naziv *embargo* u terminološkom bi rječniku mogao biti obrađen ovako:

embargo – 1. **ekon.** potpuna ili djelomična zabrana razmjene neke robe s nekom zemljom 2. **pom.** prisilno privremeno zadržavanje robe ili tereta u domaćim lukama.

Višesmisleni naziv *embargo* trebao bi imati obrojčena značenja u terminološkom rječniku s pridruženim terminološkim oznakama koje upućuju na pripadnost naziva pojedinoj struci.

Neki višeznačni nazivi, kao što su *investicija* (*Rječnik bankarstva i financija*) i *špekulacija* (*Poslovni rječnik*) imaju šire i uže značenje u istom terminološkom sustavu te bi u leksikografskom članku navedena značenja naziva trebalo obrojčiti:

investicija u širem smislu materijalno, nematerijalno i novčano ulaganje za tekuće poslovanje, razvoj i ekspanziju ekonomskih jedinica. U užem smislu to je novčano ulaganje u osnovna sredstva.

špekulacija burzovni posao zaključen na osnovi predviđanja da će cijene kupljenog, odnosno prodanog vrijednosnog papira u budućnosti porasti, odnosno pasti. U širem smislu označava svaki posao koji se zaključuje s namjerom izvlačenja koristi iz nekog budućeg predviđenog stanja na tržištu.

Predlažemo da se umjesto izraza „u užem smislu“ i „u širem smislu“ različita značenja naziva obrojče u definiciji analiziranih naziva. Nazivi *investicija* i *špekulacija* u terminološkom bi rječniku mogli biti obrađeni ovako:

investicija – 1. materijalno, nematerijalno i novčano ulaganje za tekuće poslovanje, razvoj i ekspanziju ekonomskih jedinica 2. novčano ulaganje u osnovna sredstva poduzeća.

špekulacija – 1. burzovni posao zaključen na osnovi predviđanja da će cijene kupljenoga ili prodanoga vrijednosnog papira u budućnosti porasti,

odnosno pasti 2. posao koji se zaključuje s namjerom izvlačenja koristi iz budućega predviđenog stanja na tržištu.

3.2. Brojne su definicije naziva u terminološkom rječniku preopširne, odnosno uz definiciju se često navodi i objašnjenje koje bi trebalo uvijek na isti način biti razgraničeno od definicije. U leksikografskoj definiciji ne treba navoditi suvišna objašnjenja ili podatke jer se time otežava razumijevanje značenja pojedinoga naziva. U definiciji trebaju biti navedena samo bitna obilježja definiranoga pojma, tj. samo ona obilježja koja definirani pojam razgraničuju od drugih srodnih pojmova.

Primjer je obradbe naziva koji uključuje preopširnu definiciju već analizirani naziv *embargo* i pravni naziv *azil*:

embargo potpuna ili djelomična zabrana razmjene neke robe s nekom zemljom. U doba mira najčešće se koristi uvozni embargo kada se potpuno ili djelomično zabranjuje uvoz nekih vrsta robe radi uspostave ravnoteže bilance plaćanja s inozemstvom ili zaštite domaćih proizvođača. U ratno doba uvodi se izvozni embargo u neprijateljske zemlje ili njihove saveznike. U pomorstvu embargo znači prisilno privremeno zadržavanje robe ili tereta u domaćim lukama (*Poslovni rječnik*).

azil 1. u najstarijem obliku javlja se kao običajno pravo da se na mjesto posvećeno religioznom kultu mogu skloniti bjegunci i da ih odatle nitko ne smije odstraniti. Taj je azil bio kasnije propisan u pravu Rimokatoličke crkve (*crkveni azil*). Sigurnost azila značila je da bez dopuštenja crkvenih tijela nitko nije smio odstraniti bjegunce s mjesta kao što su crkve, samostani, groblja itd.; 2. u suvremenom značenju podrazumijeva pravo utočišta koje se podjeljuje u jednoj zemlji strancima koji su politički progonjeni u svojoj zemlji, čime se isključuje njihova ekstradicija (*Rječnik kaznenog prava*).

Uz već navedeni prijedlog obradbe naziva *embargo* dajemo i prijedlog obradbe naziva *azil* u terminološkom rječniku:

azil – 1. *hist.* običajno pravo da se bjegunci mogu skloniti na religiozno mjesto kao što su crkve, samostani, groblja i sl. (*crkveni azil*); 2. pravo utočišta strancima u jednoj zemlji koji su politički progonjeni u svojoj zemlji (*politički azil*).

3.3. Uočava se često navođenje zalihosnih izraza u definicijama u terminološkom rječniku. Takvi su izrazi potvrđeni brojnim primjerima u analiziranom rječničkom korpusu na primjeru polisemnih naziva.

Definicija višeznačnog naziva *bankrot* (*Poslovni rječnik*) počinje zalihosnom sintagmom *izraz za označavanje*:

bankrot 1. izraz za označavanje stečaja poduzeća; 2. legalni postupak likvidacije poduzeća; 3. situacija u kojoj je iznos dugova poduzeća premašio vrijednost njegove imovine.

Naziv *bankrot* u terminološkom bi rječniku mogao biti obrađen ovako:

bankrot – 1. pad poslovne aktivnosti koji za posljedicu može imati financijski prestanak kontinuiteta poslovanja; **sinonim:** stečaj poduzeća 2. postupak likvidacije poduzeća 3. situacija u kojoj iznos dugova poduzeća premašuje vrijednost njegove imovine.

Definicija višeznačnog naziva *kapital* (*Rječnik bankarstva i financija; Poslovni rječnik*) sadržava zalihosne sintagme *izraz koji se često koristi* i *kapital predstavlja*:

kapital 1. u poslovnoj ekonomiji izraz koji se često koristi za označavanje veličine vlasničke glavnice, tj. vlastitog kapitala poduzeća; 2. šire, kapital predstavlja ukupnu vrijednost imovine poduzeća bez obzira na to je li riječ o onoj financiranoj iz tuđih ili iz vlastitih izvora (*Rječnik bankarstva i financija*).

kapital 1. novac koji pojedinac ili poduzeće ulaže u određeni poslovni pothvat radi njegova započinjanja ili omogućavanja njegova odvijanja 2. u poslovnoj ekonomiji označava veličinu vlasničke glavnice poduzeća (*Poslovni rječnik*).

Definicija ne smije početi s područjem uporabe *u poslovnoj ekonomiji*. Taj se podatak navodi terminološkom odrednicom.

Naziv *kapital* u terminološkom bi rječniku mogao biti obrađen ovako:

kapital – 1. novac koji pojedinac ili poduzeće ulaže u određeni poslovni pothvat 2. **posl. ek.** veličina vlasničke glavnice poduzeća 3. ukupna vrijednost imovine poduzeća koja može biti financirana iz tuđih ili iz vlastitih izvora.

Definicija višesmislenog naziva *azil* (*Rječnik kaznenog prava*) uključuje zalihosne izraze *u najstarijem obliku; u suvremenom značenju podrazumijeva*:

azil 1. u najstarijem obliku javlja se kao običajno pravo da se na mjesto posvećeno religioznom kultu mogu skloniti bjegunci i da ih odatle nitko ne smije odstraniti. Taj je azil bio kasnije propisan u pravu Rimokatoličke crkve (*crkveni azil*). Sigurnost azila značila je da bez dopuštenja crkvenih tijela nitko nije smio odstraniti bjegunce s mjesta kao što su crkve, samostani, groblja itd.; 2. u suvremenom značenju podrazumijeva pravo utočišta koje se podjeljuje u jednoj zemlji strancima koji su politički progonjeni u svojoj zemlji, čime se isključuje njihova ekstradicija.

Umjesto definicije koja počinje izrazom *u najstarijem obliku* može stajati odrednica *pov.* s obzirom na činjenicu da naziv pripada europskoj pravnoj povijesti iako nazivu može biti pridružena i odrednica *hist.* koja upućuje na činje-

nicu da je riječ o historizmu jer se opisuje pravo koje više ne postoji (*crkveni azil*).

Naziv *azil* u terminološkom bi rječniku mogao biti obrađen ovako:

azil – 1. *hist.* običajno pravo da se bjegunci mogu skloniti na religiozno mjesto kao što su crkve, samostani, groblja i sl. (*crkveni azil*); 2. pravo utočišta strancima u jednoj zemlji koji su politički progonjeni u svojoj zemlji (*politički azil*).

Zalihostan je izraz i *hereza* znači u definiciji spomenutog naziva u *Interdisciplinarnom rječniku*, dok stilska odrednica, na primjer *pogr.* (pogrdno), može prenijeti podatak u *pejorativnom smislu*:

hereza 1. u vjerskoj tradiciji znači krivovjerje. Odstupanje od nauka crkve i njenih temeljnih dogmi; 2. u širem, više pejorativnom smislu *hereza* znači odstupanje od nekog, poglavito dogmatskog, teorijskog nauka, zatvorenog i isključivog svjetonazora ili autoritarne političke ideologije i prakse, ali i slobodno izabrani nauk uz koji netko pristaje, filozofijsku školu ili vjersku sektu.

Obradba višesmislenog naziva *hereza* uključuje terminološko i općejezično značenje. Općejezično se značenje u načelu ne navodi u terminološkom rječniku, osim ako se često javlja u nazivlju struke kojoj je posvećen rječnik ili je nužno za praćenje znanstvene i stručne literature. Definicija naziva ne smije započeti s područjem uporabe: u *vjerskoj tradiciji* već se taj podatak navodi terminološkom odrednicom

Naziv *hereza* u terminološkom bi rječniku mogao biti obrađen ovako:

hereza – *kat.* odstupanje od nauka crkve i njezinih temeljnih dogmi; **sinonim**: krivovjerje.

Zalihosni su izrazi u terminološkom rječniku još *sindrom označava* (*Psihologijski rječnik*), *traumom se smatra* (*Psihologijski rječnik*) i dr.:

sindrom 1. Skup karakteristika, osobina ili oblika ponašanja koji se javljaju zajedno ili se smatraju povezanim. 2. U medicini i kliničkoj psihologiji sindrom označava grupu povezanih simptoma koji se smatraju indikativnima za određenu bolest ili psihičko stanje.

trauma 1. Tjelesna rana ili ozljeda. 2. U psihologiji se traumom smatra svaki bolni doživljaj ili iskustvo koje izaziva neke trajnije posljedice (v. *posttraumatski stresni poremećaj*).

Sindrom je višesmislen naziv psihologijske i medicinske struke. Definicije su naziva obrojčene. Definicija ne smije započeti s područjem uporabe: u *medicini i kliničkoj psihologiji*. Taj se podatak navodi terminološkim odrednicama.

Obradba naziva *trauma* uključuje terminološko značenje naziva u medicinskoj i psihologijskoj struci. Definicija ne smije započeti s područjem uporabe *u psihologiji* već se taj podatak također navodi terminološkom odrednicom.

Nazivi *sindrom* i *trauma* u terminološkom bi rječniku mogli biti obrađeni ovako:

sindrom – 1. **psih.** skup karakteristika, osobina ili oblika ponašanja koji se javljaju zajedno ili se smatraju povezanim (*autokratski sindrom*) 2. **med./psih.** skup povezanih simptoma koji su indikativni za određenu bolest ili psihičko stanje.

trauma – 1. **med.** tjelesna rana ili ozljeda 2. **psih.** svaki bolni doživljaj ili iskustvo koje izaziva neke trajnije posljedice na duševno stanje pojedinca.

Navedeni i slični zalihosni izrazi (*izraz za, naziv za, ona ..., termin označuje* itd.) trebaju biti izostavljeni iz definicija naziva u terminološkom rječniku jer nepotrebno proširuju leksikografsku definiciju, dok podatci o stilskoj uporabi trebaju biti označeni stilskom odrednicom.

3.4. Definicije u terminološkom rječniku često započinju navođenjem suvišnih podataka, kao što je navođenje područja uporabe pojedinog naziva. Takav je podatak, zbog načela ekonomičnosti, suvišan u terminološkom rječniku, on nepotrebno proširuje definiciju naziva te je najbolje navesti ga terminološkom odrednicom ili na kraju definicije u zagradi. Primjeri su takvih pogrješaka u analiziranom korpusu na primjeru polisemnih naziva brojni: *u pomorstvu embargo znači* (embargo), *u poslovnoj ekonomiji označava* (kapital), *najopćenitije u financijskom smislu* (stečaj), *u pravu* (stečaj), *u vjerskoj tradiciji znači* (hereza), *u medicini i kliničkoj psihologiji označava* (sindrom), *u psihologiji* (trauma) itd.

Navodimo nekoliko primjera obradbe naziva u pregledanim terminološkim rječnicima s navođenjem područja uporabe u leksikografskoj definiciji:

embargo U pomorstvu embargo znači prisilno privremeno zadržavanje robe ili tereta u domaćim lukama (*Poslovni rječnik*).

stečaj 1. najopćenitije u financijskom smislu, pad poslovne aktivnosti koji može imati za posljedicu prestanak kontinuiteta poslovanja; 2. u pravu poseban i hitan sudski postupak nad imovinom dužnika koji je postao insolventan, tj. koji je u nemogućnosti trajnije ispuniti svoje novčane obveze vjerovnicima (*Poslovni rječnik*).

hereza 1. u vjerskoj tradiciji znači krivovjerve. Odstupanje od nauka crkve i njenih temeljnih dogmi; 2. u širem, više pejorativnom smislu hereza znači odstupanje od nekog, poglavito dogmatskog, teorijskog nauka, zatvorenog i is-

ključivog svjetonazora ili autoritarne političke ideologije i prakse, ali i slobodno izabrani nauk uz koji netko pristaje, filozofijsku školu ili vjersku sektu. (*Interdisciplinarni rječnik*)

sindrom 1. Skup karakteristika, osobina ili oblika ponašanja koji se javljaju zajedno ili se smatraju povezanim. 2. U medicini i kliničkoj psihologiji sindrom označava grupu⁹ povezanih simptoma koji se smatraju indikativnima za određenu bolest ili psihičko stanje. (*Psihologijski rječnik*)

trauma 1. Tjelesna rana ili ozljeda. 2. U psihologiji se traumom smatra svaki bolni doživljaj ili iskustvo koje izaziva neke trajnije posljedice (v. *posttraumatski stresni poremećaj*). (*Psihologijski rječnik*)

Uz već navedene prijedloge obradbe naziva *embargo*, *hereza*, *sindrom* i *trauma*, dajemo i prijedlog obradbe naziva *stečaj* u terminološkom rječniku:

stečaj – 1. **ekon.** pad poslovne aktivnosti koji za posljedicu može imati financijski prestanak kontinuiteta poslovanja; **sinonim:** bankrot 2. **prav.** sudski postupak nad imovinom dužnika koji je postao insolventan, tj. koji nije u mogućnosti podmiriti svoje novčane obveze.

Provedena analiza pokazala je da je ustroj rječničkog članka u terminološkim rječnicima često složen: uključuje natuknicu, navođenje područja uporabe, definiciju s uputnicama, objašnjenje, primjer itd. Zbog ekonomičnosti i preglednosti, područje se uporabe u predloženoj obradbi naziva u terminološkom rječniku naznačuje terminološkim odrednicama, a zalihosni izrazi koji se često navode u definicijama naziva u terminološkim rječnicima izostavljaju se iz predloženih definicija. Na taj su način dobivene jasnije definicije i olakšano je razumijevanje naziva korisnicima terminoloških rječnika. Svi postupci obradbe naziva u terminološkom rječniku trebaju biti određeni prije izradbe terminoloških rječnika i sustavno provedeni u sastavljanju rječnika.

4. Obradba polisemnih naziva u općem rječniku

Pregledom obradbe polisemnih naziva u općim rječnicima uočava se sustavnost u obradbi naziva. Polisemni nazivi u općem su rječniku višesmisleni jer uz terminološko, najčešće imaju i neterminološko značenje. Stoga je ovdje posebna pozornost posvećena determinologiziranim polisemnim nazivima

⁹ Definicija naziva u medicini i kliničkoj psihologiji trebala bi glasiti *skup povezanih simptoma koji su indikativni za neku bolest* umjesto *grupa povezanih simptoma ... jer skup* označuje 'pojave, pojmove ili podatke koji su u suodnosu' dok *grupa* jednim značenjem označuje 'cjelinu predmeta koji imaju zajednička obilježja'. Riječ *grupa* u navedenoj definiciji može se zamijeniti i riječju *skupina*, npr. *skupina simptoma*.

koji uz terminološko imaju i neterminološko, najčešće metaforičko ili metonimijsko značenje.

Za odabir determinologiziranih polisemnih naziva za analizu odredili smo sljedeće kriterije:

1. naziv se rabi u struci i u općem jeziku
2. naziv se navodi u općim i terminološkim rječnicima
3. naziv ima čestu uporabu
4. naziv ima determinologizirano, najčešće metaforičko (ili metonimijsko) značenje u općem jeziku.

Nakon provedene analize obradbe naziva u općim rječnicima, dajemo vlastiti prijedlog obradbe za svaki od odabranih naziva.

4.1. Sustavnost obradbe polisemnih naziva u općem rječniku podrazumijeva navođenje terminološkog i neterminološkog (najčešće metaforičkog) značenja. U pregledanim se rječnicima uglavnom navodi metaforičko značenje polisemnih naziva što je vidljivo iz obradbe za analizu odabranih naziva:

I. *bilanca* 1. **ekon.** procjena imovinskog stanja ili financijskog poslovanja, iskazuje se uspoređivanjem vrijednosti aktive i pasive 2. **ekon.** shematski prikaz tog poslovanja za određeni period; završni račun 3. **razg.** konačan zbroj uspjeha i neuspjeha, krajnji ishod, svedeni računi u nastojanjima itd. [*životna bilanca*] (**AR, HER i AG**)¹⁰

Obradba naziva *bilanca* u Anićevu rječniku uključuje terminološka značenja u ekonomskoj struci i neterminološko, metaforičko značenje uz koje je navedena stilska odrednica o uporabi spomenutog značenja u razgovornom stilu. Metaforičkom značenju (‘konačan zbroj uspjeha i neuspjeha, krajnji ishod’) treba biti pridružena odrednica *pren.* koja upućuje na činjenicu da je riječ o prenesenom značenju.

bilanca 1. **ek/fin** a) cjelovit prikaz imovnoga stanja ili financijskog poslovanja: *trgovačka bilanca, aktivna bilanca, pasivna bilanca* b) završni, zaključni obračun: *godišnja bilanca* 2. **raz** obračun uspjeha i neuspjeha: *životna bilanca* (**ŠR**)¹¹

Obradba naziva *bilanca* u Šonjinu, kao i u Anićevu rječniku, uključuje terminološka značenja u ekonomskoj struci (naziv je višeznačan u struci) i neterminološko, metaforičko značenje uz koje je navedena stilska odrednica o upo-

¹⁰ AR je oznaka za Anićev rječnik (*Veliki rječnik hrvatskoga jezika*), HER je oznaka za *Hrvatski enciklopedijski rječnik*, a AG je oznaka za *Rječnik stranih riječi* čiji su autori Vladimir Anić i Ivo Goldstein.

¹¹ ŠR je oznaka za *Rječnik hrvatskoga jezika* čiji je glavni urednik Jure Šonje.

rabi spomenutog značenja u razgovornom stilu. Metaforičko je značenje slično definirano kao i u Anićevu rječniku (‘obračun uspjeha i neuspjeha’) i trebalo bi biti označeno odrednicom *pren*. Terminološka značenja također su slično definirana kao u Anićevu rječniku. Terminološke odrednice osim područja, pobliže određuju i potpodručje struke kojem naziv pripada.

bilanca 1. stanje imovine poduzeća (organizacije, ustanove) na neki određeni dan, izraženo u novcu; završni ili zaključni račun; 2. **prenes.** pregled, rezultat, konačan ishod, obračun (**KR**)¹²

Obradba naziva u Klaićevu rječniku uz terminološko, uključuje i neterminološko, metaforičko značenje s pripadajućom odrednicom. U obradbi nedostaje terminološka odrednica koja označuje pripadnost naziva struci.

Naziv *bilanca* u općem bi rječniku mogao biti obrađen ovako:

bilanca – 1. **fin.** a) procjena imovinskog stanja ili financijskog poslovanja (*vanjskotrgovinska bilanca*); b) shematski prikaz tog poslovanja za određeni period; **sinonim:** završni račun (*godišnja bilanca*) 2. **pren.** konačan ishod, rezultat, pregled (*bilanca karijere, crna bilanca, neslavna bilanca*).

II. hereza 1. **kat.** vjersko uvjerenje koje je suprotstavljeno kanoniziranom tumačenju neke crkve ili vjerske zajednice; krivovjerje, heretizam 2. **pren.** udaljavanje od principa kakvog političkog, ideološkog ili umjetničkog programa; negiranje tog programa (**AR, HER i AG**)

Obradba naziva *hereza* u Anićevu rječniku uključuje terminološko značenje i metaforičko značenje determinologiziranog naziva s pripadajućom odrednicom. U Anićevu je rječniku nazivu *hereza* pridružena terminološka odrednica pripadnosti katoličkom nazivlju.

hereza 1. mišljenje koje skreće od službenog nauka vjerske zajednice; krivovjerje 2. **pren** udaljavanje od načela neke ideološke, političke, umjetničke ili dr. skupine; zastranjivanje, zastranjenje (**ŠR**)

Obradba naziva *hereza* u Šonjinu rječniku uključuje terminološko značenje i neterminološko, metaforičko značenje s pripadajućom odrednicom. U obradbi nedostaje terminološka odrednica koja određuje pripadnost naziva određenom području.

hereza 1. krivovjerje; herezama je crkva od svoga postanka nazivala revolucionarne socijalne pokrete koji su se ideološki očitovali u neslaganju sa službenom teologijom crkve (npr. bogumilska hereza); 2. **prenes.** zastranjivanje od načela neke političke (ideološke, umjetničke i sl.) grupacije. (**KR**)

¹² KR je oznaka za *Rječnik stranih riječi* autora Bratoljuba Klaića.

Obradba naziva *hereza* u Klaićevu rječniku uključuje terminološko značenje i neterminološko, metaforičko značenje s pripadajućom odrednicom. Nedostaje terminološka odrednica koja određuje pripadnost naziva određenom području.

Naziv *hereza* u općem bi rječniku mogao biti obrađen ovako:

hereza – 1. **kat.** vjersko uvjerenje koje je suprotstavljeno kanoniziranom tumačenju neke crkve ili vjerske zajednice; **sinonimi:** krivovjerje, krivovjerstvo, heretizam 2. **pren.** udaljavanje, zastranjivanje od načela određenoga političkog, ideološkog, znanstvenog ili gospodarskog programa, odnosno grupacije; negiranje tog programa (*znanstvena hereza*).

III. sindrom 1. **med.** više simptoma ili anomalija koji se zajedno pojavljuju i sačinjavaju određenu kliničku sliku tipičnu za neki poremećaj ili bolest 2. skup više nepovoljnih elemenata koji sačinjavaju određenu pojavu (**AR, HER i AG**)

Obradba naziva *sindrom* u Anićeve rječniku uključuje terminološko značenje koje pripada medicinskoj struci i neterminološko, metaforičko značenje bez pripadajuće oznake koja upućuje na činjenicu da je riječ o prenesenom značenju.

sindrom 1. **med/vet** skup simptoma koji se redovito pojavljuju zajedno i stvaraju određenu kliničku sliku tipičnu za neku bolest ili poremećaj 2. **pren** skup elemenata koji tvore bolesnu društvenu pojavu: *sindrom imperijalizma* (**ŠR**)

U Šonjinu je rječniku dana potpuna obradba naziva. Navodi se terminološko značenje s pripadajućim terminološkim odrednicama koje označuju pripadnost naziva medicinskoj i veterinarskoj struci. Obradba uključuje i metaforičko značenje označeno odgovarajućom oznakom.

Naziv *sindrom* u općem bi rječniku mogao biti obrađen ovako:

sindrom – 1. **med.** skup simptoma koji se pojavljuju zajedno i sačinjavaju određenu kliničku sliku tipičnu za neku bolest ili poremećaj 2. **psih.** skup međusobno povezanih osobina koje karakteriziraju ponašanje pojedinca (*sindrom praznog gnijezda, sindrom Petra Pana*) 3. **pren.** skup nepovoljnih elemenata koji sačinjavaju određenu pojavu; ob. negativnu društvenu pojavu (*sindrom korpucije, sindrom "odljeva mozgova"* i sl.).

IV. sadizam 1. **psih. pat.** perverzija u kojoj se spolno zadovoljstvo postiže nanošenjem boli, zlostavljanjem, mučenjem spolnog partnera (fizički npr. bičevanjem, psihički npr. ponižavanjem) 2. općenito, naslađivanje u mučenju koga, uživanje u tuđim patnjama (**AR, HER i AG**)

sadizam psih/med 1. perverzija u kojoj se naslađivanje i spolno zadovoljenje postiže ponižavanjem, mučenjem ili ozljeđivanjem partnera 2. uživanje, naslađivanje u tuđim mukama (**ŠR**)

sadizam (po markizu de Sade, razuzdanom psihopatu i piscu romana) – 1. spolna izopačenost gdje je spolna naslada spojena sa zadavanjem tjelesnih muka drugoj osobi; 2. **prenes.** naslađivanje tuđim mukama; **isp.** mazohizam (**KR**)

U svim pregledanim rječnicima obradba naziva *sadizam* uključuje terminološko značenje i neterminološko, metaforičko značenje naziva koje je u Aniće-
vu i Šonjinu rječniku navedeno bez pripadajuće oznake *pren.* koja upućuje da je riječ o prenesenom značenju.

Naziv *sadizam* u općem bi rječniku mogao biti obrađen ovako:

sadizam – 1. **psih./med.** spolna nastranost, spolno uživanje koje se postiže nanošenjem boli, mučenjem ili ponižavanjem spolnog partnera 2. **pren.** uživanje, naslađivanje u mučenju, u tuđim patnjama; **Antonim**¹³: mazohizam.

Analizirani primjeri potvrđuju sustavnost obradbe polisemnih naziva u pregledanim rječnicima (opći rječnici i rječnici stranih riječi), a manje se nesustavnosti odnose na nenavođenje terminoloških odrednica koje određuju pripadnost naziva pojedinoj struci. Postoje i slučajevi da se determinologizirano značenje naziva navodi u obradbi u općem rječniku, ali ono nije označeno odgovarajućom odrednicom *pren.* koja upućuje na činjenicu da je riječ o prenesenom značenju.

4.2. Iako većina polisemnih naziva ima sustavnu obradbu u pregledanim rječnicima uočava se i da manji broj primjera polisemnih naziva nema navedeno metaforičko značenje determinologiziranog naziva. S obzirom na činjenicu da pojedina metaforička značenja determinologiziranih naziva nemaju okazionalnu, već čestu uporabu, smatramo da bi ta značenja trebala biti zabilježena u općim rječnicima i rječnicima stranih riječi.

Iz rječničkoga smo korpusa izdvojili nazive za koje pretpostavljamo da su determinologizirani i imaju neterminološko, metaforičko značenje te smo proveli istraživanje koje uključuje potvrdu naziva u publicističkome funkcionalnom stilu s ciljem utvrđivanja značenja pojedinih naziva.

Analiza naziva uključuje potvrdu naziva u stručnoj literaturi te potvrdu naziva u publicističkome funkcionalnom stilu u terminološkom i neterminološkom značenju. Posebno se analiziraju primjeri determinologizacije u publicističkome funkcionalnom stilu, odnosno metaforičnost značenja pojedinoga na-

¹³ Odrednica *Antonim* označuje da je naziv suprotan svim značenjima natuknice, piše se velikim slovom i donosi se na kraju rječničkoga članka. Ako natuknica ima samo jedno značenje ili ako u sinonimni ili antonimni odnos stupa samo u jednome od značenja, odrednica *antonim* i sinonim piše se malim slovom, a navodi se na kraju obradbe pojedinog značenja Usp. Hudeček–Mihaljević (2008).

ziva. Potvrde naziva u publicističkome funkcionalnom stilu s terminološkim i neterminološkim, metaforičkim značenjem ekscerpirane su iz korpusa *Hrvatske jezične riznice* (www.ihjj.hr).

U ovome se radu analiziraju odabrani polisemni nazivi disciplina društvenih znanosti te se u skladu s provedenom analizom predlažu definicije naziva u općem rječniku. Definicije naziva u općem rječniku oblikovane su prema postojećim definicijama u pregledanim općim rječnicima i rječnicima stranih riječi.¹⁴

4.2.1. Obradba ekonomskog naziva *investicija* u Šonjinu i Klaićevu rječniku uključuje samo terminološko značenje naziva, dok Anićevo rječnik uz terminološko navodi i neterminološko, metaforičko značenje naziva:

investicija 1. *ekon.* ulaganje novčanih sredstava u neki posao; čin investiranja 2. svota koja je investirana 3. posjed koji je priskrbljen i koji se drži za buduću korist 4. *rij.* investitura 5. *pren.* ulaganje osobnog vremena, truda, ugleda da bi se ostvario neki osobni ili opći cilj (**AR, HER i AG**)

investicija 1. *ek* ulaganje kapitala u neki posao da bi se povećala proizvodnja 2. kapital uložen u posao; ulog: *visina investicije* (**ŠR**)

investicija 1. ulaganje kapitala u neki posao, poduzeće; 2. kapital uložen u neki posao (**KR**)

S obzirom na neujednačenu obradbu u pregledanim rječnicima, istražili smo, uz potvrdu naziva u stručnoj literaturi, potvrde naziva u publicističkome funkcionalnom stilu i utvrdili pojavljivanje naziva u različitim kontekstima.

Naziv *investicija* potvrđen je u stručnoj literaturi:

1) potvrda naziva u stručnoj literaturi (HJR) s terminološkim značenjem:

I na kraju, tržište unosi racionalnost u ekonomskom ponašanju proizvođača. Naime, ono konkurencijom prisiljava poduzeća na stalnu brigu za razvoj. Nameće im štednju i **investicije** kao uvjet opstanka jer ona poduzeća koja imaju visoke troškove ne mogu izdržati konkurentsku utrku.

Đuro Benić (2001), *Osnove ekonomije*; 3., izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Školska knjiga, Zagreb, str. 87

2) Naziv *investicija* potvrđen je u publicističkome funkcionalnom stilu (HJR) u terminološkom značenju:

„Gradnja sveučilišnog kampusa najveća je **investicija** u visokom obrazovanju u posljednjih 150 godina“, rekao je Primorac, dodajući da će zagrebački kampus biti jedan od najkompleksnijih u ovome dijelu Europe [Vj20061010].

¹⁴ Rječnički članci koje donosimo u ovome radu nisu potpuni: izostavljen je gramatički dio i naglasak, a katkad i nepotvrđena značenja koja bilježe pregledani rječnici.

3) Determinologizirani naziv *investicija* potvrđen je u publicističkome funkcionalnom stilu (HJR) s neterminološkim, metaforičkim značenjem:

Rađa je u svakom slučaju bio **isplativa investicija**, ali kada je osjetio da ga direktor Miličević pokušava zavlaci kao nekog juniora, Rađa je dignuo sidro ... [Vj20030423].

Vlada će nastaviti ulagati u znanje jer znanje je najbolja **investicija**, zaključili su predstavnici Vlade [Vj20070320].

Pogled na igračku listu, s nekoliko iznimaka, otkriva kako je Damjaniću u ruke ustvari bačen “vrući kesten”. Tako je Slovenac Matej Nastran potpuno **promašena investicija** zagrebačkoga kluba [Vj20040218].

Državna služba, veze i poznanstva što se u njoj stječu, doživljavaju se kao odlična **investicija** za budućnost ... [Vj20000302].

Naziv *investicija* potvrđen je u terminološkom značenju ‘ulaganje novčanih sredstava u neki posao’, ali je i determinologiziran te je potvrđeno i njegovo metaforičko značenje u publicističkome funkcionalnom stilu. Potvrđeni su također i žurnalizmi *isplativa investicija* i *promašena investicija*, ustaljeni izrazi koji su značajka publicističkoga funkcionalnog stila.

U analiziranome novinskom korpusu *Hrvatske jezične riznice* različite su kolokacije naziva *investicija*. *Investicija* u ekscerpiranim i analiziranim primjerima označuje svako ulaganje koje omogućuje ostvarenje određenog cilja. U sportskom kontekstu najbolja investicija za budućnost su mladi, talentirani sportaši pred kojima je uspješna karijera; dobru ili isplativu investiciju predstavlja uspješan sportaš koji ostvaruje dobre rezultate; lošu ili promašenu investiciju predstavlja neuspješan sportaš, odnosno sportaš koji nije ostvario očekivanja. Dobre su investicije i znanje i obrazovanje, rad u državnoj službi i dr. Stoga na temelju analiziranih potvrda u publicističkome funkcionalnom stilu izvodimo metaforičko značenje determinologiziranog naziva *investicija* ‘priskrbljena materijalna ili nematerijalna imovina koja služi za buduću korist’.

Na temelju provedene analize zaključuje se da bi metaforičko značenje determinologiziranog naziva *investicija* trebalo biti zabilježeno u općim rječnicima i rječnicima stranih riječi, a u skladu se s provedenom analizom predlaže definicija naziva u općem rječniku:

investicija – 1. **ekon.** ulaganje novčanih sredstava u neki posao; čin investiranja 2. **pren.** svota koja je investirana 3. **pren.** priskrbljena materijalna ili nematerijalna imovina koja služi za buduću korist (*isplativa investicija*, *promašena investicija*).

4.2.2. Neujednačena je i obradba ekonomskog naziva *hiperprodukcija* u pregledanim rječnicima. Obradba u Šonjinu i Klaićevu rječniku uključuje samo terminološko značenje naziva, dok Anićevo rječnik uz terminološko navodi i neterminološko, metaforičko značenje naziva:

hiperprodukcija 1. **ekon.** veća proizvodnja od potrošnje ili potražnje; pretjerana proizvodnja; 2. **pren.** prekomjerna prisutnost bilo čega na određenom području [*hiperprodukcija inteligencije*] (**AR, HER i AG**)

hiperprodukcija proizvodnja koja je veća od tržišne potrebe; prevelika proizvodnja: *hiperprodukcija soli* (**ŠR**)

hiperprodukcija pretjerana proizvodnja; veća proizvodnja od potrošnje (**KR**)

Naziv hiperprodukcija potvrđen je u stručnoj literaturi:

1) potvrda naziva u stručnoj literaturi (HJR) s terminološkim značenjem:

Hiperprodukcija – proizvodnja koja je veća od platežno sposobne potražnje. Đuro Benić (2001), Osnove ekonomije; 3., izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Školska knjiga, Zagreb, str. 682

2) Naziv hiperprodukcija potvrđen je u publicističkome funkcionalnom stilu (HJR) u terminološkom značenju:

Na terenu na kojem se gura toliko igrača i interesa nema tog čarobnjaka koji bi mogao obećati velikim francuskim imanjima da će i dalje privređivati bez rada, španjolskim maslinarima praksom dokazati da je krajnje vrijeme zaustaviti **hiperprodukciju** jer se EU guši u maslinovu ulju, Skandinavcima da će danska svinja imati jednak status kao i parmski pršut [Vj20020711].

3) Determinologizirani naziv hiperprodukcija potvrđen je u publicističkome funkcionalnom stilu (HJR) s neterminološkim, metaforičkim značenjem:

Ta **hiperprodukcija** zakona vodi u pravnu nesigurnost. Nema tog zastupnika koji to može pratiti, pogotovo u vrijeme kada su svi koncentrirani na kampanju, a u praksi se ti zakoni ne uspijevaju provesti [Vj20030927].

Iako je na vrijeme dobilo podatke HZZ-a, koji jasno upozoravaju na **hiperprodukciju** stručnjaka određenih struka i porast njihove nezaposlenosti, u Ministarstvu prosvjete ni ove godine nisu bitno mijenjali upisne kvote [Vj20020627].

Mogućnost je dovela do **hiperprodukcije** nakladnika, tako da u ovom trenutku možda djeluje i prevelik broj nakladnika, što će se sljedećih pet, šest godina profilirati na tržištu [Vj20040201].

Naziv *hiperprodukcija* potvrđen je u terminološkom značenju ‘pretjerana proizvodnja’. Analiza naziva u publicističkom funkcionalnom stilu pokazala je da je

naziv determinologiziran, a metaforičko se značenje ‘pretjeran broj čega (često na uštrb kvalitete)’ pojavljuje u različitim kontekstima. U analiziranomu novinskom korpusu *Hrvatske jezične riznice* različite su kolokacije naziva *hiperprodukcija*: prevelik je broj zakona, stručnjaka određenih struka, nakladnika i dr.

Metaforičkim se značenjem označava postojanje pretjeranog broja čega što često ima za posljedicu nedostatak kvalitete. Prevelik broj stručnjaka određenih struka ima za posljedicu nezaposlenost tog kadra; prevelik broj zakona ima za posljedicu smanjenu kvalitetu obavljena posla, tj. pravnu nesigurnost, a pretjerano velik broj nakladnika ima za posljedicu smanjenu kvalitetu nakladničkog rada.

Na temelju provedene analize zaključuje se da bi metaforičko značenje determinologiziranog naziva *hiperprodukcija* trebalo biti zabilježeno u općem rječniku te se u skladu s provedenom analizom predlaže definicija naziva:

hiperprodukcija – 1. **ekon.** veća proizvodnja od potrošnje ili potražnje; pretjerana proizvodnja 2. **pren.** pretjeran broj čega, često na uštrb kvalitete (*hiperprodukcija stručnjaka, hiperprodukcija zakona*).

4.2.3. Obradba ekonomskog naziva *špekulacija* neujednačena je u pregledanim rječnicima. U Šonjinu i Klaićevu rječniku navodi se samo terminološko značenje naziva, dok Anićeve rječnik uz terminološko navodi i neterminološko, metaforičko značenje naziva:

špekulacija 1. **term.** financijska ili trgovačka operacija koja ide za tim da izvuče korist iz fluktuacija tečaja na tržištu; poslovna ili financijska operacija koja pruža mogućnost za veliku zaradu, ali uključuje i veliki rizik (ob. na burzi, u kupoprodaji deviza i sl.) 2. **pren.** procjenjivanje, pretpostavljanje; spekulacija (**AR, HER i AG**)

špekulacija trg/fin trgovački, financijski ili upravni postupak kojemu je svrha da se nepropisno, preko reda i običaja postigne neregularna dobit ili nelegalan cilj, uspjeh, interes i sl. (**ŠR**)

špekulacija 1. v. spekulacija 1; 2. nastojanje oko što lakše zarade u trgovačkim poslovima; šićarenje, “biznis” (*isp.* spekulacija 2); 3. **prav.** prestupak koji se sastoji u (jeftinijoj) kupnji i (skupljoj) preprodaji (sa svrhom bogaćenja) poljoprivrednih proizvoda i predmeta široke potrošnje. (**KR**)

Naziv špekulacija potvrđen je u stručnoj literaturi:

1) potvrda naziva u stručnoj literaturi (HJR) s terminološkim značenjem:

(c) slučaj **špekulacije** (pad cijene nekog dobra ne izaziva povećanje potražnje jer se očekuje dalji pad cijene i obratno, rast cijene izaziva naglo povećanje potražnje jer se očekuje dalje veće povećanje cijena). Đuro Benić (2001), *Osnove ekonomije*; 3., izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Školska knjiga, Zagreb, str. 100

2) Naziv *špekulacija* potvrđen je u publicističkome funkcionalnom stilu (HJR) u terminološkom značenju:

„Da, to je jedan od razloga“, kazao je ministar novinarima, dodajući da bi među ostale razloge ubrojio **špekulacije** na tržištu, zabrinutost glede manjka benzina i političke napetosti. Cijena nafte prešla je 75 dolara po barelu [Vj20060424].

3) Determinologizirani naziv *špekulacija* potvrđen je u publicističkome funkcionalnom stilu (HJR) s neterminološkim, metaforičkim značenjem:

Ostvarenje tih najava važno je za budućnost ove zemlje, mnogo važnije od **špekulacija** o tome koje godine i dana će do ulaska u željene integracije doći [Vj20040114].

– Mjeseci i mjeseci **medijskih špekulacija**, prema kojima je Pariz već proglašen sigurnim domaćinom Olimpijskih igara 2012., u srijedu su pali u vodu. [Vj20050707].

Špekulira se i s imenom Zorana Milanovića, koji je promptno odbacio sve špekulacije i rekao da će biti mnogo imena i mnogo **špekulacija** [Vj20070414].

Ekonomski naziv *špekulacija* potvrđen je u stručnoj literaturi i u publicističkome funkcionalnom stilu s terminološkim značenjem ‘financijska ili trgovačka operacija koja izvlači korist iz fluktuacija tečaja na tržištu; poslovna ili financijska operacija koja omogućuje veliku zaradu, ali uključuje i veliki rizik’. U korpusu je potvrđen i žurnalizam *medijske špekulacije*, ustaljeni izraz koji je značajka publicističkoga funkcionalnog stila.

Naziv *špekulacija* determinologiziran je te je potvrđeno i njegovo metaforičko značenje ‘nagađanje, pretpostavljanje, procjenjivanje’ u publicističkome funkcionalnom stilu u različitim kontekstima: pretpostavke, nagađanja o ulasku Hrvatske u Europsku uniju, nagađanja o imenovanju predsjednika stranke, medijska nagađanja o domaćinu Olimpijskih igara.

Na temelju provedene analize zaključuje se da bi metaforičko značenje determinologiziranog naziva *špekulacija* trebalo biti zabilježeno u općem rječniku i u skladu s provedenom analizom predlaže se definicija naziva:

špekulacija – 1. *trg./fin.* financijska ili trgovačka operacija koja izvlači korist iz fluktuacija tečaja na tržištu; poslovna ili financijska operacija koja pruža mogućnost za veliku zaradu, ali uključuje i veliki rizik (ob. na burzi, u kupoprodaji deviza i sl.) 2. *pren.* nagađanje o kome, čemu (*medijske špekulacije*).

4.2.4. U općim je rječnicima neujednačena i obradba ekonomskog naziva *stečaj*. Obradba u Šonjinu rječniku uključuje samo terminološko značenje na-

ziva, dok Aniće v rječnik uz terminološko navodi i neterminološko, metaforičko značenje naziva:

stečaj 1. *prav.* sudski izvršni postupak koji se pokreće protiv prezadužene osobe, ustanove ili poduzeća radi ravnornjerna podmirenja dužničkih obveza [*doći, otići pod stečaj, pasti pod stečaj* bankrotirati]; bankrot 2. *pren.* potpun neuspjeh, propast (**AR** i **HER**)

stečaj prav sudski ovršni postupak nad dužnikom koji ne može ispunjavati novčane obveze; bankrot: *otvoriti stečaj, provesti stečaj* (**ŠR**)

Naziv stečaj potvrđen je u stručnoj literaturi:

1) potvrda naziva u stručnoj literaturi (Hrvatska jezična riznica) s terminološkim značenjem:

Na osnovi dionica dioničari imaju imovinska i upravljačka prava u društvu. Za obveze dioničkog društva prema vjerovnicima odgovara samo društvo pa u slučaju **stečaja**, odnosno likvidacije društva, dioničari gube jedino prava koja su imali na temelju dionica ali nisu obvezatni namirivati dugove društva iz svoje imovine izvan društva. Đuro Benić (2001), Osnove ekonomije; 3., izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Školska knjiga, Zagreb, str. 160

2) Naziv stečaj potvrđen je u publicističkome funkcionalnom stilu (HJR) u terminološkom značenju:

... a kako je banka otišla u **stečaj**, njegova je supruga novac zadržala počnivši kažnjivo djelo poticanja [Vj20070330].

3) Determinologizirani naziv stečaj potvrđen je u publicističkome funkcionalnom stilu (HJR) s neterminološkim, metaforičkim značenjem:

„Ako se ne donese ovaj zakon, prva nogometna liga mogla bi otići u **stečaj**“, poručio je Sanader ... [Vj20060210].

... dodaje da Hrvatska još nije dobila Vladu koja će riješiti taj problem. „Ovako, cijela država sigurnim putem ide u **stečaj**“, zaključuje predsjednik HRS-a [Vj20010104].

Naziv *stečaj* potvrđen je u stručnoj literaturi i u publicističkome funkcionalnom stilu u terminološkom značenju, a najčešće su kolokacije naziva *otići u stečaj, provesti stečaj* i *otvoriti stečaj*. Potvrđeni su i primjeri koji pokazuju metaforičnost determinologiziranog naziva *stečaj* u značenju ‘propast, neuspjeh, slom’.

Na temelju provedene analize zaključuje se da bi metaforičko značenje determinologiziranog naziva *stečaj* trebalo biti zabilježeno u općim rječnicima te se u skladu s provedenom analizom predlaže definicija naziva u općem rječniku:

stečaj – 1. **ekon.** slom poduzeća ili druge organizacije zbog nesposobnosti da podmiri dospjele obveze; **sinonim:** bankrot 2. **prav.** sudski ovršni postupak koji se pokreće protiv prezadužene osobe, ustanove ili poduzeća radi podmirenja dužničkih obveza (*otvoriti stečaj, provesti stečaj, otići pod stečaj*) 3. **pren.** propast čega (*ići u stečaj*).

4.2.5. Obradba je medicinskog/psihologijskog naziva *trauma* u pregledanim rječnicima nepotpuna jer uključuje samo terminološka značenja naziva, a ne navodi se metaforičko značenje naziva, dok Aničev rječnik bilježi i neterminološko, metonimijsko značenje:

trauma 1. **pat.** ozljeda, posebno ona izazvana iznenadnom fizičkom silom 2. a. **psih.** težak doživljaj (duševni šok) koji duže ili kraće vrijeme ometa normalno odvijanje psihičkih aktivnosti; psihičko opterećenje b. ono što teško opterećuje pamćenje i emocije 3. **razg.** odjel u bolnici na kojem se liječe bolesnici s tjelesnim ozljedama; traumatologija (**AR**)

trauma 1. **med** ozljeda 2. **psihol** težak doživljaj koji ometa normalno duševno stanje; duševni stres: *doživjeti traumatu, trauma iz djetinjstva* (**ŠR**)

trauma 1. ozljeda organizma izazvana vanjskim utjecajem (mehaničkim, kemijskim, električnim i sl.); 2. u dnevnom (liječničkom) govoru: traumatološki odjel u bolnici, traumatološka klinika; **psihička trauma** – duševni potres, šok (**KR**)

Naziv trauma potvrđen je u stručnoj literaturi:

1) potvrda naziva u stručnoj literaturi (HJR) s terminološkim značenjem:

Vršak korijena zuba 31 rascijepljen je na dva odvojena komada. Promjena je kasna posljedica ozljede klice zuba, koju je tužiteljica zadobila u dobi od pet godina. Te su promjene posljedica **traume** tužiteljice u dobi od pet godina. Hrvoje Brkić i suradnici (2000), Forenzična stomatologija, Školska knjiga, Zagreb, str. 92

2) Naziv trauma potvrđen je u publicističkome funkcionalnom stilu (HJR) u terminološkom značenju:

Hip se najviše žalio na bolove u trbuhu, a Štrlek nije mogao reći koliko vremena treba proteći da bi se **trauma** unutarnjih organa vidjela na ultrazvuku, jer je to područje vještaka sudske medicine. [Vj20040901].

Trauma se u početku obično tretira medikamentoznom terapijom, no kasnije se lijekovi smanjuju, a psihoterapija preuzima važniji dio liječenja. Grupna terapija posebno je značajna u izbacivanju traume, jer pacijenti vide da se ružan događaj nije dogodio samo njima. [Vj20040906].

3) Determinologizirani naziv *trauma* potvrđen je u publicističkome funkcionalnom stilu (HJR) s neterminološkim, metaforičkim značenjem:

U svakom slučaju, Dinamo je, eto, u srijedu zahvatila nova **trauma**, i to mnogo gora od one nedjeljne [Vj20011018].

Iako je HDZ to zanijekao, predsjednik njihova kluba Luka Bebić nije odolio, a da se ne prisjeti oporbenih **trauma** te stranke, koja je u bivšem sazivu, rekao je, „četiri godine bila bez ključnih ljudi u dva ključna odbora“ ... [Vj20040204].

Despotova režija proslavljena je kao monodramska krležijanska avantura, a Vidićeva drama „Veliki bijeli zec“ pohvaljena je kao otvaranje **trauma** hrvatskoga društva [Vj20050617].

Naziv *trauma* potvrđen je u publicističkome funkcionalnom stilu u terminološkom i neterminološkom značenju. Naziv *trauma* je determinologiziran, a njegovo je metaforičko značenje ‘poteškoća, problem, neugodnost’ i uvijek podrazumijeva neko neugodno, bolno, teško iskustvo ili događaj.

Primjeri metaforičke uporabe naziva *trauma* potvrđeni su u sportskom kontekstu i označuju teškoću, neugodnost zbog poraza; trauma u političkom kontekstu označuje stranačke probleme koji su prouzročeni neizborom stranačkog predstavnika u politički odbor, a traume su i teški događaji koji muče hrvatsko društvo, odnosno različiti društveni problemi. *Trauma* u ekscerpiranim i analiziranim primjerima novinskoga korpusa *Hrvatske jezične riznice* označuje različite vrste poteškoća, teških zadataka ili neugodnih situacija.

Pregledani rječnici nemaju navedeno metaforičko značenje, ali navode determinologizirano metonimijsko značenje (osim u Šonjinu rječniku koji nema navedena determinologizirana značenja naziva *trauma*). Iz provedene je analize vidljivo da metaforičko značenje spomenutog naziva nije okazionalnog karaktera već ima proširenu uporabu te bi stoga trebalo biti zabilježeno u općem rječniku te se u skladu s provedenom analizom predlaže definicija:

trauma – 1. *med.* ozljeda organizma izazvana vanjskim utjecajem 2. *psih.* a. težak doživljaj koji duže ili kraće vrijeme ometa normalno odvijanje psihičkih aktivnosti; *sinonimi*: psihičko opterećenje; psihička trauma; duševni šok (*doživjeti traumatu, trauma iz djetinjstva*) b. ono što teško opterećuje pamćenje i emocije 3. *pren.* poteškoća, problem ili neugodnost koju je tko doživio 4. *razg. pren.* odjel u bolnici na kojem se liječe bolesnici s tjelesnim ozljedama; *sinonim*: traumatologija.

4.3. U obradbi se pojedinih naziva u općim rječnicima i rječnicima stranih riječi uočava nenavođenje terminoloških odrednica. Nedosljedno navođenje ter-

minoloških odrednica česta je nesustavnost u obradbi naziva, tj. nesustavnost koja nije u vezi s polisemijom, ali je česta u obradbi naziva u općem rječniku.

Navodimo neke od primjera obradbe polisemnih naziva bez pridruženih terminoloških oznaka koje upućuju na pripadnost naziva pojedinoj struci.

I. Naziv *embargo* u Anićeve rječniku nema pridruženu terminološku odrednicu uz značenje naziva u pomorstvu:

embargo pravn. 1. zabrana izvoza iz neke zemlje ili uvoza u neku zemlju zlatne valute, robe ili vrijednosti 2. zadržavanje imovine (brodova) koja pripada nekoj državi 3. zabrana objavljivanja vijesti ili informacija [(*biti pod embargom*); *staviti embargo* na što, ob. do određenog roka ili ispunjenja postavljenih uvjeta] (AR)

Naziv *embargo* u općem bi rječniku mogao biti obrađen ovako:

embargo – 1. **ekon.** zabrana izvoza iz neke zemlje ili uvoza u neku zemlju zlatne valute, robe ili vrijednosti (*biti pod embargom*) 2. **pom.** zadržavanje imovine brodova koja pripada nekoj državi 3. **pren.** zabrana, ob. zabrana objavljivanja vijesti ili informacija (*medijski embargo*; *staviti embargo* na što).

II. U Šonjinu rječniku terminološke oznake nisu pridružene ekonomskim nazivima *bankrot* i *hiperprodukcija*¹⁵, kao i nazivu *hereza*¹⁶ koji je dio katoličkog nazivlja:

bankrot 1. slom trgovačkoga društva uzrokovan nesposobnošću ispunjenja novčanih obveza; stečaj: *objaviti bankrot* 2. **pren** propast (ŠR)

Naziv *bankrot* u općem bi rječniku mogao biti obrađen ovako:

bankrot – 1. **ekon.** slom poduzeća ili druge organizacije zbog nesposobnosti da podmiri dospjele obveze; **sinonim:** stečaj 2. **pren.** propast, neuspjeh nastojanja ili djelatnosti; **sinonimi:** slom, pad (*doživjeti bankrot*, *dovesti do bankrota*, *moralni bankrot*).

hiperprodukcija proizvodnja koja je veća od tržišne potrebe; prevelika proizvodnja: *hiperprodukcija soli* (ŠR)

hereza 1. mišljenje koje skreće od službenog nauka vjerske zajednice; krivovjerje 2. **pren** udaljivanje od načela neke ideološke, političke, umjetničke ili dr. skupine; zastranjivanje, zastranjenje (ŠR)

III. U Klaićeve rječniku ni jedan od analiziranih polisemnih naziva nema pridruženu terminološku oznaku. Navodimo primjer ekonomskog naziva *bankrot*¹⁷ i medicinskog naziva *sindrom*¹⁸:

¹⁵ Prijedlog obradbe naziva *hiperprodukcija* u općem rječniku vidi na str. 17.

¹⁶ Prijedlog obradbe naziva *hereza* u općem rječniku vidi na str. 12.

¹⁷ Prijedlog obradbe naziva *bankrot* u općem rječniku vidi na istoj stranici.

¹⁸ Prijedlog obradbe naziva *sindrom* u općem rječniku vidi na str. 13.

bankrot 1. obustava plaćanja koja nužno dovodi do stečaja; slom banke; slom poduzeća; 2. **prenes.** propast, neuspjeh, krah, debakl (**KR**)

sindrom skup simptoma, stjecaj, suradnja; gomilanje (**KR**)

4.4. Na temelju usporedbe rječničke obradbe naziva u općim i terminološkim rječnicima s korpusnim potvdama potvrđeni su brojni propusti u obradbi naziva kao što su izostavljena pojedina česta značenja o čemu je bilo riječi u poglavlju 4.2. ovoga rada, a uočavaju se i pojedina netočno definirana značenja u obradbi polisernih naziva u općim rječnicima.

4.4.1 Metaforičko značenje determinologiziranog naziva *embargo* u Šonjini rječniku glasi ‘zabrana državne vlasti objavljivanja vijesti, emisija, filmova, knjiga i sl.’, no provedena analiza u publicističkome funkcionalnom stilu pokazala je da nije riječ o zabrani državne vlasti, već o zabrani bilo koje vrste koja ne mora biti kontrolirana od državne vlasti. U Anićeve rječniku spomenuto značenje glasi ‘zabrana objavljivanja vijesti ili informacija’.

Naziv embargo potvrđen je u stručnoj literaturi:

1) potvrda naziva u stručnoj literaturi (HJR) s terminološkim značenjem:

Tijekom boravka u Londonu hrvatski premijer je od svojih sugovornika zatražio i ukidanje **embarga** Unije na izvoz oružja u Hrvatsku [Vj20000505].

2) Naziv embargo potvrđen je u publicističkome funkcionalnom stilu (HJR) u terminološkom značenju:

Rusija namjerava izvršiti pritisak na UN kako bi se ukinuo **embargo** na uvoz oružja SR Jugoslaviji nakon što je s vlasti srušen Slobodan Milošević, javlja u utorak Interfax [Vj20001011].

3) Determinologizirani naziv embargo potvrđen je u publicističkome funkcionalnom stilu (HJR) s neterminološkim, metaforičkim značenjem:

Premijer je **stavio** tvrdi **embargo** na informacije s tog sastanka, no prema neslužbenim informacijama nije se raspravljalo o izvješću koje treba podnijeti MUP niti o spornim filtrima za dijalizatore [Vj20011023].

„Hrvati su razočarani zbog izdaje vlasti, no nećemo se predati“. Pritom je zatražio „potpuni **embargo** na odnose s Haaškim sudom“ [Vj20010210].

Iako knjižari i recenzenti nisu smjeli nikomu pokazati prve primjerke senzacionalne knjige, koja se trebala početi prodavati prvoga rujna, **embargo** na prodaju knjige ipak je ukinut u srijedu [Vj20060817].

Prema tome, ni ta knjiga nije uopće dospjela na tržište, jer masovni mediji o tome nisu izvijestili. Teško je objasniti kako se taj **medijski embargo** na neku knjigu uopće mogao pojaviti [Vj20030113].

Naziv *embargo* potvrđen je u publicističkome funkcionalnom stilu u terminološkom značenju, no naziv je i determinologiziran te je njegovo metaforičko značenje potvrđeno u različitim kontekstima. Najviše potvrda zabilježeno je u političkom kontekstu: zabrana se stavlja na objavljivanje vijesti ili informacija (npr. sadržaj određenih dokumenata ili informacije sa sastanaka), na političke odnose s Haaškim sudom itd. Zabrane se vezuju i uz prodaju knjige, tj. zabranu promocije glazbe/knjige, odnosno zabranu objavljivanja vijesti ili informacija o političkim, sportskim ili kulturnim događajima, obično do određenog roka ili ispunjenja postavljenih uvjeta.

Na temelju provedene analize zaključuje se da metaforičko značenje naziva *embargo* ne podrazumijeva samo zabranu objavljivanja vijesti ili informacija kako je navedeno u Anićeu i Šonjinu rječniku, već općenito zabranu čega. Metaforičko značenje determinologiziranog naziva *embargo* glasi 'staviti zabranu na što'. Ni značenje koje je zabilježeno u Šonjinu rječniku nije ispravno jer primjeri u analiziranom korpusu potvrđuju da uporaba determinologiziranog naziva *embargo* ne znači samo zabranu državne vlasti na objavljivanje vijesti, emisija, filmova, knjiga i dr., već zabranu općenito koja ne mora biti uspostavljena samo od državne vlasti. Predložena definicija, odnosno obradba naziva u općem rječniku glasila bi:

embargo – 1. **ekon.** zabrana izvoza iz neke zemlje ili uvoza u neku zemlju zlatne valute, robe ili vrijednosti (*biti pod embargom*) 2. **pom.** zadržavanje imovine brodova koja pripada nekoj državi 3. **pren.** zabrana, ob. zabrana objavljivanja vijesti ili informacija (*medijski embargo; staviti embargo na što*).

4.4.2. Metaforičko značenje determinologiziranog naziva *bilanca* u Šonjinu rječniku glasi 'obračun uspjeha i neuspjeha', no provedena analiza u publicističkome funkcionalnom stilu pokazala je da značenje nije točno definirano.

Naziv *bilanca* potvrđen je u stručnoj literaturi:

1) potvrda naziva u stručnoj literaturi (HJR) s terminološkim značenjem:

Računa se da će deficit u vanjskotrgovinskoj **bilanci** biti kao i u 1999, očekuje se smanjenje inozemnog duga sa 39 na 36,5 posto GDP-a, dok bi devizne rezerve mogle ostati na sadašnjih oko 2,9 milijardi USD [Vj20000201].

2) Naziv *bilanca* potvrđen je u publicističkome funkcionalnom stilu (HJR) u terminološkom značenju:

Od ukupne prodaje na domaćem tržištu 45 posto namijenjeno je HEP-u. I pored prodaje manje od planiranog, Končar će godinu završiti pozitivno, pozitivna je i vanjskotrgovinska **bilanca**, a izvoz je dvostruko veći od uvoza [Vj20001220].

3) Determinologizirani naziv *bilanca* potvrđen je u publicističkome funkcionalnom stilu (HJR) s neterminološkim, metaforičkim značenjem:

Zlatne medalje Ivane Brkljačić (kladivo) i Ljiljane Čulibrk (1500 m), srebro Vere Begić (disk) i bronca Igora Blaževića (100m) - **bilanca** je koja nam tko zna koji put pokazuje da iz vrlo “tanke” baze hrvatska atletika selektira neobično puno kvalitetnih mladih atletičara [Vj20010725].

Da podsjetimo neslavna je **bilanca** navijačkih izgreda u Milanu iznosila dvadesetak ozlijeđenih osoba, dok je u milanske policijske postaje privedeno čak 68 izgrednika nakon “divljanja” navijača i ... [Vj20000822].

– Snažna eksplozija koja je u nedjelju izjutra potresla trgovački centar izraelskog sredozemnog grada Natanya (poginule tri, a teže ili lakše ranjeno 50 osoba), mogla bi označiti zlokobni uvod u novu eskalaciju nasilja širom Izraela i okupiranih arapskih teritorija. **Krvava bilanca** te bombaške akcije mogla bi biti i veća, budući da se liječnici bore za život još tri teško ranjene osobe [Vj20010305].

Kada se u prigodi pete godišnjice okončanja mirovnih pregovora u Daytonu bude pravila **bilanca**, moći će se konstatirati da je Daytonski sporazum omogućio zaustavljanje rata, formalnu uspostavu novog ustavno-pravnog sustava i slobodu kretanja ... [Vj20001115].

– Petoro teško ozlijeđenih **bilanca** je prometne nesreće koja se oko 17 sati u srijedu dogodila između Orašca i Trstenoga u Dubrovačkom primorju [Vj20010720].

Revijom tumača likova u operi „Madame Butterfly“ Giacomina Puccinija završava sezona Opere Hrvatskoga narodnog kazališta u Zagrebu. **Bilanca** je sljedeća: u šest izvedbi publika je mogla vidjeti i čuti po tri tumača Butterfly, Suzuki i Sharplessa, te čak četiri Pinkertona [Vj20000703].

Problem je i što se njemu zadnjih godina omogućilo da u Zagrebačkoj operi nastudira i otpjeva niz uloga u kojima mu je domet bio tek prosječno korektan, dok se to isto nije omogućilo zaslužnim prvakinjama Zagrebačke opere ni istaknutim solistima iz drugih hrvatskih opernih kuća čija je **bilanca** karijere tih zadnjih godina više nego skromna [Vj20000207].

U publicističkome funkcionalnom stilu naziv *bilanca* potvrđen je u terminološkom i neterminološkom značenju. Naziv je determinologiziran i potvrđeno je njegovo metaforičko značenje ‘konačan ishod, rezultat, pregled čega’ s primjerima u različitim kontekstima. U sportskom kontekstu bilanca označuje broj ozlijeđenih u navijačkim sukobima i postignut sportski rezultat. U političkom kontekstu metaforičkim se značenjem naziva *bilanca* izražava broj strada-

lih i/ili ozlijeđenih u terorističkim akcijama i konačan ishod, rezultat političkih nastojanja. Metaforičkim značenjem naziva *bilanca* izražava se i broj stradalih i/ili ozlijeđenih u prometnoj nesreći ili konačan ishod, rezultat, pregled čega (npr. operne sezone, karijere i sl.).

Na temelju provedene analize zaključuje se da metaforičko značenje naziva *bilanca* ne podrazumijeva samo ‘obračun uspjeha i neuspjeha’ kako je to navedeno u Šonjinu rječniku, već općenito ‘krajnji ishod čega, rezultat ili pregled čega’.

Naziv *bilanca* u terminološkom bi rječniku mogao biti obrađen ovako:

bilanca – 1. **fin.** a) procjena imovinskog stanja ili financijskog poslovanja (*vanjskotrgovinska bilanca*); b) shematski prikaz tog poslovanja za određeni period; **sinonim:** završni račun (*godišnja bilanca*) 2. **pren.** konačan ishod, rezultat, pregled (*bilanca karijere, crna bilanca, neslavna bilanca*).

5. Zaključak

U ovome smo radu pokušali istaknuti problem definiranja polisemnih naziva u općim i terminološkim rječnicima. Iako polisemni nazivi pa tako i polisemni nazivi društvenih znanstvenih disciplina uglavnom imaju sustavnu obradbu u pregledanim rječnicima, uočene su i nesustavnosti u obradbi koje bi trebalo izbjeći. U općem se rječniku nesustavnosti odnose na nenavođenje metaforičkog ili metonimijskog značenja pojedinoga determinologiziranog naziva. Utvrđena su nepotpuna ili netočno definirana značenja pojedinih naziva u općem rječniku (npr. determinologizirano značenje naziva *embargo* i *bilanca*).

Osnovni je problem obradbe polisemnih naziva u terminološkim rječnicima nepostojanje jasno postavljenih kriterija za obradbu naziva. Provedenim smo istraživanjem u ovome radu utvrdili kriterije za obradbu polisemnih naziva u terminološkom i općem rječniku:

– u općem se rječniku uz terminološko značenje označeno pripadajućom terminološkom odrednicom ili više terminoloških značenja (naziv je višeznačan u istom terminološkom sustavu ili se javlja u različitim strukama) navodi i determinologizirano, najčešće metaforičko ili metonimijsko značenje. Determinologizirano metaforičko i metonimijsko značenje pobliže se određuje odrednicom *pren.* koja upućuje na činjenicu da je riječ o prenesenom značenju nastalom postupcima metaforizacije ili metonimizacije.

– u terminološkom rječniku polisemni nazivi (i višeznačni i višesmisleni) imaju obročena značenja. Višeznačni nazivi u terminološkim rječnicima imaju povezana značenja, najčešće uže ili šire značenje ili apstraktno i konkretno

značenje, dok višesmisleni nazivi (npr. *embargo*, *sindrom* i dr.) imaju obrojčena značenja jer su to nazivi koji imaju različita značenja u pojedinim strukama, a područje uporabe naziva naznačuje se terminološkim odrednicama.

– pri strukturiranju definicija u terminološkom rječniku trebaju se slijediti sljedeći kriteriji: definicije ne smiju biti preopširne, ne smiju počinjati navođenjem područja uporabe ili zalihosnim izrazima kao npr. *izraz/naziv za, naziv znači, pojam koji* itd.

– u terminološkom se rječniku u načelu ne navodi neterminološko značenje, odnosno *determinologizacija*, međutim ako se pojedino neterminološko značenje često javlja u nazivlju neke struke i nužno je za praćenje znanstvene i stručne literature zastupljenog područja u terminološkom rječniku ono može biti navedeno u terminološkom rječniku.

Literatura:

- ANIĆ, VLADIMIR 2003. *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi Liber.
- ANIĆ, VLADIMIR; IVO GOLDTEIN 2002. *Rječnik stranih riječi*. Zagreb: Novi Liber.
- ANIĆ, VLADIMIR i dr. 2004. *Hrvatski enciklopedijski rječnik*. Zagreb: Novi Liber.
- FURLAN, IVAN; BORIS PETZ i dr. 2005. *Psihologijski rječnik*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- HORVATIĆ, ŽELJKO i dr. 2002. *Rječnik kaznenog prava*. Zagreb: Masmedia.
- HUDEČEK, LANA; MILICA MIHALJEVIĆ 1996. Višeznačni odnosi u nazivlju i njihova leksikografska obradba. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 22, Zagreb, 51–63.
- HUDEČEK, LANA; MILICA MIHALJEVIĆ 1998. Polisemija u nazivlju (teorijski, terminološki i leksikografski problemi). *Riječki filološki dani*, Zbornik radova, 2, Rijeka, 149–154.
- HUDEČEK, LANA; MILICA MIHALJEVIĆ; JOSIP PILIĆ 2001. *Hrvatski jezik IV*, Zagreb: Profil.
- HUDEČEK, LANA; MILICA MIHALJEVIĆ 2008. Sinonimija i antonimija nepunoznanih riječi u hrvatskoj leksikografiji. *Zbornik radova*, 14. *Slavistički kongres*, Zagreb, 203–223.
- HUDEČEK, LANA; MILICA MIHALJEVIĆ 2009. *Hrvatski terminološki priručnik*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- JURKOVIĆ, PERO i dr. 1995. *Poslovni rječnik*. Zagreb: Masmedia.
- KLAIĆ, BRATOLJUB 1988. *Rječnik stranih riječi*. Zagreb: Nakladni zavod MH.
- LEKO, VLADO i dr. 1998. *Rječnik bankarstva i financija*. Zagreb: Masmedia.
- MELVINGER, JASNA 1984. *Leksikologija* (skripta), Osijek: Pedagoški fakultet.

- MIHALJEVIĆ, MILICA 1993. Definicija naziva u terminološkim rječnicima. *Rasprave Zavoda za hrvatski jezik*, 19, Zagreb, 259–271.
- MIHALJEVIĆ, MILICA 1998. *Terminološki priručnik*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- MIHALJEVIĆ, MILICA 1999. Kako se na hrvatskome kaže WWW? *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 25, Zagreb, 233–248.
- MIHALJEVIĆ, MILICA 2001. Terminološki rječnik i norma. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 27, Zagreb, 191–208.
- SPAJIĆ-VRKAŠ, VEDRANA 2001. *Interdisciplinarni rječnik: obrazovanje za ljudska prava i demokraciju*. Zagreb: Hrvatsko povjerenstvo za UNESCO.
- ŠONJE, JURE 2000. *Rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža.
- TAFRA, BRANKA 1995. *Jezikoslovna razdvojba*. Zagreb: Matica hrvatska.
- ULLMANN, STEPHEN 1983. *Semantics – An Introduction to the Science of Meaning*. Oxford: Basil Blackwell.

Korpus:

Hrvatska jezična riznica; <http://www.riznica.ihjj.hr>

Lexicographical treatment of polysemic expressions (based on examples from the field of humanities)

Abstract

The paper analyses the problem of treating polysemic expressions in Croatian terminological and general dictionaries. The examples analysed are from the field of humanities. Expressions found in dictionaries (terminological and general dictionaries) are compared to their confirmations in the journalistic style (Croatian Language Repository), with special emphasis on determinologisation. The analysis confirmed that polysemic expressions in terminological and general dictionaries are systematically analysed, but also that certain mistakes are found in the analysis of expressions in general dictionaries (meanings are incorrectly defined or certain frequent meanings are left out). Following the analysis, the author suggests how to treat expressions in terminological and general dictionaries and points out the principles relevant for structuring definitions in terminological and general dictionaries of the Croatian language.

Ključne riječi: polisemni nazivi, hrvatski jezik, opći rječnik, terminološki rječnik

Key words: polysemic expressions, Croatian language, general dictionary, terminological dictionary